

Інструкційна картка Практичне заняття № 2

Дисципліна: Внутрішні незаразні хвороби с/г тварин.

Вид заняття: практичне заняття.

Тема: Реєстрація тварин. Анамнез. Дослідження загального стану тварин. Застосування сучасних електронних приладів і комп'ютерних технологій при клінічному дослідженні.

Мета заняття: Навчити реєструвати тварин і збирати анамнез; проводити загальне дослідження тварин, застосовуючи сучасні електронні прилади і комп'ютерні технології.

Методи: бесіда, демонстрація, презентації, дослідження тварин під керівництвом викладача, самостійна робота.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН: с/г тварини, шнурки, носові щипці Гармса, Соловйова, закрутки, фіксаційні станки, зівники, журнал реєстрації хворих тварин, рукавички, рушники, мило; відеофільм.

Література (основна та додаткова):

1. Судаков М.О., Береза В.І. та ін. Внутрішні незаразні хвороби сільськогосподарських тварин: Практикум. – К.: Вища школа, 1995. – 206 с. (19–28)

2. Судаков М.О., Цвіліховський М.І., Береза В.І. та ін. Внутрішні незаразні хвороби тварин / За ред. М.О. Судакова. - К.: Мета, 2002. – 352 с. (14–24)

**Робочий зошит. Практичне заняття № 2.
Інструктаж вступний. На робочому місці.**

Самостійна робота

Зміст, послідовність виконання завдань.

Завдання 1. Заповнити журнал реєстрації хворих тварин.

Методичні вказівки

У журналі реєстрації хворих тварин записують дату надходження тварини до лікувального закладу, її власника (адреса, колективне підприємство, доглядач, оператор і т. д.); вид, стать, кличку або інвентарний номер тварини; вік, масу тіла, породу, масть, окрас, ознаки.

ЖУРНАЛ реєстрації хворих тварин

Порядковий номер		Число, місяць прийому тварини	Господарство, прізвище та ініціали власника тварини, адреса	Вид, стать, вік, кличка, інд. номер тварини	Коли захворіла тварина, дата
первинний облік	повторний облік				
1		20.02.	ПП «Правда» с. Підгайці Млинівського району	ВРХ, корова, 6 р., «Лада», 92	19.02.
2		23.02.	Віткалюк А.Д., Млинів, вул. Набережна 12	ВРХ, корова, 8 р., «Лиска», 8	23.02.

Діагноз хвороби		Додаткові дослідження, клінічні ознаки, лікувальна допомога, рекомендації	Закінчення хвороби, дата	Особисті відмітки, прізвище куратора
попередній	заключний			
Тимпанія	Гостра тимпанія	Здуття рубця (випинання лівої голодної ямки), неспокій, переляк в очах...	Одужала 21.02.	Заєць І.І.
		Тимпанол внутрішньо 200 мл., настойка чемериці внутрішньо 12 мл.		

Завдання 2. Зібрати анамнез під час прийому хворої тварини.

Методичні вказівки.

Анамнез (від грецьк. *anamnesis* – пригадування) – попередні дані про хвору тварину зі слів власника або обслуговуючого персоналу.

Питання обслуговуючому персоналу чи власнику тварини необхідно задавати у зрозумілій для них формі з тим, щоб вони давали вичерпну відповідь. Відповідаючи на питання, власники тварини чи обслуговуючий персонал вносять багато суб'єктивного, а якщо вони є винними у виникненні хвороби чи загибелі тварини, то дають свідомо неправильні відомості. Лікар порівнює одержані при зборі анамнезу дані з результатами клінічного й лабораторного дослідження і на основі зіставлення цих даних робить висновок про достовірність анамнезу.

Анамнез складається з двох частин. Перша з них – *анамнез про життя* тварини – *anamnesis vitae* (грецьк. *vita* – життя) включає дані до захворювання тварини, друга – *анамнез про хворобу* тварини – *anamnesis morbi* (грецьк. *morbus* – хвороба) охоплює період із моменту захворювання тварини.

Anamnesis vitae включає дані про умови утримання і догляду за твариною, якість кормів, годівлю і водопій, використання тварини в господарстві, походження її та інші дані, які допомагають у постановці діагнозу. При з'ясуванні умов утримання лікар розпитує про приміщення, якість підлоги, вентиляції, наявність підстилки, методи прибирання гною.

З'ясовують деякі параметри мікроклімату: температуру, концентрацію шкідливих газів, освітленість, швидкість руху повітря, мікробну забрудненість; наявність родильних відділень, їх місткість. Важливо також розпитати про моціон тварин (пасивний він чи активний, систематичний чи періодичний),

Збираючи дані про *годовлю* слід уточнити загальну забезпеченість

кормами, їх фізичний стан і хімічний склад (за результатами лабораторного аналізу), умови зберігання кормів і санітарний стан кормосховищ, водойм, спосіб напування (автонапувалки чи ручне подавання води), якість води.

Далі слід проаналізувати *збалансованість раціонів* за поживними і біологічно активними речовинами, структуру раціону.

Важливим у постановці діагнозу є встановлення *походження тварини*: доморощена вона чи закуплена, якщо закуплена, то коли і де.

На виникнення і розвиток деяких хвороб впливає *експлуатація* тварин, їх продуктивність, термін вагітності, перебіг родів, стан новонародженого і т. д.

Необхідно також з'ясувати *епізоотичну ситуацію* у даному господарстві, регіоні, строки проведення щеплень, діагностичних досліджень, їх результати.

Anamnesis morbi – дані про розвиток хвороби від її початку до часу дослідження тварини. Необхідно з'ясувати: дату захворювання і обставини, при яких воно виникло (робота, випасання, корми, які згодовували безпосередньо перед хворобою, різкі зміни у згодовуванні кормів, закуплені корми чи заготовлені в даному господарстві, перегрупування тварин, введення нових тварин у дану технологічну групу, поява гризунів). Слід також розпитати про хвороби, які перенесла дана тварина раніше, оскільки деякі з них можуть повторюватись кілька разів (наприклад, післяродова гіпокальцемія): перші симптоми захворювання та ті, що з'явилися у подальшому (втома, набряки, зниження продуктивності та апетиту, салівація, порушення акту дефекації, коліки, кашель і т. д.); наявність інших хворих тварин з подібними симптомами.

Розпитують також про надання лікарської допомоги даній тварині – хто лікував, які препарати застосовували, лікувальна ефективність їх.

Збираючи анамнестичні дані, лікар повинен одночасно здійснювати загальний огляд тварини, що спонукає задавати додаткові запитання для встановлення помічених змін.

Завдання 3. Провести загальне дослідження тварин:

3.1 Визначити габітус.

Методичні вказівки.

Габітус – це зовнішній вигляд тварини в момент дослідження. Під час визначення габітусу тварину в основному оглядають, звертаючи увагу на ознаки, які характеризують положення тіла, вгодованість, будову тіла, конституцію і темперамент. Габітус дає змогу судити про загальний стан тварини, умови її годівлі, утримання та експлуатації. За зовнішніми ознаками можна відрізнити хвору тварину від здорової, прогнозувати діагноз.

Положення тіла. Кожній здоровій тварині властиве природне стояче або лежаче положення тіла, яке вона може легко змінювати. У хворих тварин можливе вимушене положення тіла: вимушене лежаче або вимушене стояння, вимушені рухи (безцільне блукання, манежні рухи, рухи вперед і назад), а також неприродні пози.

Вгодованість тварин дає уявлення про повноцінність годівлі, рівень обміну речовин в організмі. Визначають вгодованість оглядом і пальпацією, за зовнішніми формами тіла, ступенем розвитку й насиченістю жиром підшкірної

клітковини, об'ємом і пружністю м'язів. Розрізняють добру, задовільну й незадовільну вгодованість і виснаження. Вищий ступінь виснаженості називають *кахексією*.

Будова тіла характеризується в основному ступенем розвитку кістяка і м'язів. Розрізняють міцну, середню і слабку будову тіла, враховуючи при цьому породу й конституцію тварини. Міцну будову тіла мають тварини з добре розвиненими кістковою системою і м'язами. Для таких тварин характерні велика голова, коротка міцна шия, глибока й широка грудна клітка з широкими міжреберними проміжками, широкий круп, міцні кінцівки з масивними м'язами. Такі тварини менше реагують на несприятливі умови зовнішнього середовища, витривалі. Тільки в деяких випадках хворіють передусім тварини доброї вгодованості й міцної будови тіла (міоглобінурія, кетоз, післяродовий парез, набрякова хвороба свиней). Середня будова тіла характеризується добрим окресленням окремих м'язів плечей, стегон, кінцівок і задовільною вгодованістю. Властива більшості тварин. Тварини з слабкою будовою тіла мають погано розвинені кістяк і м'язи, суху, легку голову, довгу тонку шию, вузьку грудну клітку, довгі кінцівки. Такі тварини найбільш схильні до захворювань, важко їх переносять.

Конституція – це сукупність анатомо-фізіологічних особливостей організму, яка склалася на спадковій основі під впливом зовнішнього середовища і визначає функціональні можливості цього організму. Розрізняють щільну (суху), рихлу (сиру), грубу й ніжну конституцію. Тварини щільної конституції мають добре розвинені щільні м'язи і зв'язки, міцний кістяк, тонку шкіру, слабо розвинені сполучні й жирові тканини, добре розвинені серцево-судинну й дихальну системи. Тварини рихлої (сирої) конституції мають добре розвинені м'язи, недостатньо міцний кістяк, грубу шкіру і багато підшкірної клітковини. Груба конституція характеризується дуже розвиненими об'ємистими м'язами, масивним кістяком, товстою шкірою і мало розвиненою підшкірною сполучною і жировою тканинами. У тварин ніжної конституції м'язи розвинені мало, легкий і ніжний кістяк, тонка й еластична шкіра, недостатньо розвинена підшкірна клітковина. Найбільш стійкі проти захворювань тварини щільної і грубої конституції.

Темперамент визначають за ступенем і швидкістю реакції тварини на зовнішні подразники, які вона сприймає через органи чуттів. Тварини жвавого темпераменту легко збудливі, швидко реагують на оклик, енергійні в рухах, нетерплячі перед годівлею і роботою. Для тварин з флегматичним темпераментом характерна спокійна реакція на зовнішні подразники, вони часто малорухливі, а рухи їхні неквапливі.

3.2. Дослідити волосняний покрив.

Методичні вказівки.

Дослідження шерстного (волосяного) покриву проводять оглядом і пальпацією. У здорових тварин шерстний покрив густий, гладенький, щільно прилягає до шкіри. У хворих тварин затримується линяння, з'являються алопеції (облісіння) внаслідок випадання шерсті. Так, при йодній і кобальтовій

нестачі спостерігається ріст довгої і скуйовдженої шерсті в одних тварин і своєрідна кучерявість шерстного покриву в інших. Обмежені алопеції часто виникають при стригучому лишаї, дерматиті.

3.3. Дослідити шкіру, підшкірну клітковину.

Методичні вказівки.

Дослідження проводять оглядом і пальпацією. Спочатку визначають фізичні властивості – колір, запах, вологість, еластичність і температуру, а потім порушення цілості, збільшення об'єму, висипи, виразки тощо.

Колір шкіри залежить від наявності в ній пігменту, кровонаповнення і товщини. У більшості тварин шкіра пігментована і має темно-грифельний колір. Тому зміну кольору шкіри у цих тварин слід перевіряти на не пігментованих ділянках. У білих тварин шкіра не має пігменту і забарвлена в блідо-рожевий колір. При захворюваннях помічаються такі зміни кольору шкіри: почервоніння, блідість (анемічність), синюшність (ціаноз) і жовтяничність (іктеричність).

Запах шкіри є специфічною ознакою для кожного виду тварин. Запах різко посилюється при поганому догляді за шкірою внаслідок розкладання жиропоту, забруднення шкіри фекаліями і сечею. При захворюваннях з'являються запахи, не властиві шкірі: запах ацетону – при кетозі; солодкуватий, нудотний запах – при диспепсії; запах сечі – при уремії.

Вологість шкіри залежить від інтенсивності потовиділення й випаровування. Сухість шкіри (ангідроз) настає при захворюваннях, які супроводяться великою втратою води з організму (діабет), при виснаженні й пропасниці. Загальне патологічне потіння (гіпергідроз) буває при тяжкій гарячці, серцевій недостатності, задишці, кольках, уремії. При розриві шлунка або кишок у коней, колапсі й агонії виділяється холодний і липкий піт. Так званий «критичний піт», який виділяється при швидкому зниженні температури, є сприятливою ознакою. При визначенні вологості шкіри звертають увагу на носове дзеркало у великої рогатої худоби, рило – у свиней і кінчик носа – у собак і котів.

Еластичність (тургор) шкіри визначають збиранням шкіри в складку на ділянці тіла з розвиненою підшкірною клітковиною (на грудній стінці біля останніх ребер – у великої рогатої худоби, в ділянці верхньої третини шиї – у коней, на спині – у малих тварин). У здорових тварин доброї вгодованості шкіра еластична. Якщо таку шкіру зібрати в складку, вона швидко розправляється і набирає попереднього вигляду. При зневодненні організму шкіра стає сухою і втрачає еластичність, складка шкіри розправляється повільно. Хронічні запалення шкіри, гіперкератоз, екзема, стригучий лишай викликають повну втрату еластичності шкіри.

Температура шкіри неоднакова на різних ділянках тіла, оскільки залежить від густоти сітки кровоносних судин, кровонаповнення їх і швидкості кровотоку. На ділянках, вкритих довгою шерстю (чіллка, грива), і в пахвинній ділянці вона вища, ніж на відкритих ділянках. Тому температуру шкіри визначають, прикладаючи руки до симетричних ділянок тіла: у коней – до вух,

бічних поверхонь грудей, до кінцівок; у великої рогатої худоби – до основи рогів, вух, кінцівок; у свиней – до вух, кінцівок. При фізичних напруженнях температура шкіри підвищується, а з появою поту – знижується.

Порушення цілісності шкіри проявляється у вигляді саден, тріщин, ран, пролежнів і гангрен шкіри. Садна – це неглибокі ушкодження шкіри, які супроводяться порушенням її сосочкового шару й судин. Тріщини шкіри характеризуються лінійними поверхневими або глибокими надривами, які утворюються внаслідок сухості шкіри і втрати нею еластичності, а також внаслідок серозної інфільтрації. Рани на шкірі виникають внаслідок механічного пошкодження цілості самої шкіри або підшкірних тканин. Пролежні – це глибокі зміни шкіри й підшкірних тканин внаслідок довготривалого вимушеного лежання в одному положенні (міоглобінурія коней, дородове й післяродове залежування корів, хвороби кінцівок). Гангрена шкіри має перебіг вологого, рідше сухого некрозу шкіри й підшкірних тканин. Некротизовані ділянки при цьому втрачають чутливість, мають чорно-бурий або чорний колір, вологі або сухі й холодні на дотик.

Збільшення об'єму шкіри проявляється у вигляді емфізем, набряків, абсцесів, флегмон, гематом, лімфорагій, слоновості й новоутворень.

Шкірні висипи (екзантеми). Розрізняють плями, вузлики, горбики, пухирці й пухирі.

3.4. Дослідити видимі слизові оболонки.

Методичні вказівки.

Досліджують кон'юнктиву, слизову оболонку носа, губ, рота й піхви. Під час дослідження слизових оболонок слід звертати увагу на колір, вологість, цільність, припухання і нашарування.

Зміни кольору слизових оболонок. У коней кон'юнктива рожева, слизова оболонка носа – рожева із синюватим відтінком, губ і ротової порожнини – блідо-рожева (часто пігментована). У великої рогатої худоби кон'юнктива, слизова оболонка носа і ротової порожнини блідо-рожеві, піхви – блідо-рожева з жовтуватим відтінком. В овець, кіз і свиней кон'юнктива, слизові оболонки носа й рота світліші, ніж у ВРХ. У собак і котів кон'юнктива блідо-рожева, а при збудженні швидко стає рожево-червоною. Слизова оболонка рота блідо-рожева, часто з пігментацією. У птиці слизова оболонка рота блідо-рожева.

Із змін кольору слизових оболонок діагностичне значення мають почервоніння, блідість, синюшність і жовтяничність. Почервоніння (гіперемія) виникає і в здорових тварин при напруженій роботі, збудженні й підвищенні зовнішньої температури внаслідок гіперемії судин. Різко виражена гіперемія спостерігається при сказі, чумі та бешисі. На слизових оболонках можуть бути й геморагічні почервоніння (крововиливи). Вони з'являються при інфекційних (сибірка), кровопаразитарних (піроплазмідози) захворюваннях, лейкозі. Блідість (анемічність) слизових оболонок виникає при значних крововтратах, анеміях, колапсі. Синюшність (ціаноз) – при захворюваннях серця (перикардит, хвороби міокарду, вади серця), отруєнні. Жовтяничність (іктеричність)

слизових оболонок є ознакою захворювань печінки й гемолізу еритроцитів (отруєння гемолітичними отрутами, піроплазмідози).

Вологість слизових оболонок. Слизові оболонки у здорових тварин помірно вологі. При тяжких запальних процесах з явищами гарячки вологість може знижуватись.

Порушення цілості слизових оболонок можуть бути у вигляді везикул, папул, афт, ерозій, виразок, тріщин, ран і рубців. Механізми виникнення їх такі самі, як і при ураженні шкіри.

Припухання слизових оболонок зумовлюються серозним просочуванням їх або застоєм крові.

Нашарування на слизових оболонках спостерігають у вигляді слизових і фібринозних мас, які утворюються внаслідок виділення серозно-фібринозного ексудату з великою кількістю епітеліальних клітин.

3.5. Дослідити поверхневі лімфатичні вузли.

Методичні вказівки.

У здорових тварин для дослідження доступні лише поверхнево розміщені лімфатичні вузли. У *коней* досліджують підщелепові лімфатичні вузли й вузли колінної складки; у *великої рогатої худоби* – підщелепні, передлопаткові, колінної складки і надвим'яні лімфатичні вузли; у *свиней* – заглоткові; у *собак і котів* – пахвинні. При лейкозі збільшуються всі поверхневі лімфатичні вузли.

Для дослідження лімфатичних вузлів застосовують огляд, пальпацію, інколи пробний прокол і екстирпацію їх.

Під час дослідження лімфатичних вузлів звертають увагу на їхні розміри, форму, рухомість, болючість, характер поверхні, температуру шкіри над вузлом. Розміри лімфовузлів залежать від виду, розмірів і віку тварини. Розміри підщелепних лімфатичних вузлів у *коней* становлять 0,2–3,5, колінної складки 6–10 см. У *великої рогатої худоби* розміри підщелепних лімфовузлів становлять 3–5, передлопаткових – 7–10, колінної складки – 6–11, надвим'яних – 1–1,2 см.

Збільшуються лімфатичні вузли при гострому паренхіматозному запаленні їх яке виникає при флегмоні й таких інфекційних хворобах, як мит, сеп, інфекційна анемія, грип, лейкоз великої рогатої худоби.

Висновок.

Після виконання завдань студенти повинні

Знати:

Правила заповнення журналу реєстрації хворої тварини та збору анамнезу; методику проведення загального дослідження тварин.

Вміти:

Правильно зареєструвати хвору тварину, зібрати анамнез життя і хвороби; провести дослідження загального стану тварини: визначити габітус, дослідити шерстний (волосяний) покрив, шкіру, підшкірну клітковину, видимі слизові оболонки, поверхневі лімфатичні вузли.

Заключний інструктаж і завдання додому

1. Оформлення звіту практичної роботи в зошиті.
2. Прибирання робочих місць.
Л. 1. С. 19–28.
Л. 2. С. 14–24.